Масса а мехкашкара пролетараш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областен комитета а Грозненски горкома а, Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а, Грозненски къахьегамхой депутатий Совета а орган

КІиранди 20 апрель
№ 32 (2198)
1958 шу
Мах 20 кеп.

Юрта боахаман болхлой! Толамца чакхдоаккхаргда вай бІаьсти ялаташ дІадувлга, 1958 шера юртбоахаман еррига культураш дика хьувкъилга чакхдоаккхаргда вай!

(1958-ча 1-ча Майга ССКП ЦК-о даьча тІахьехамаш тІара).

В. И. ЛЕНИН КОМИНТЕРНА КОНГРЕССЕ.

Сурт П. Оцупа. Фотохроника ТАСС.

Ленинизм — коммунизман коталон байракх

Коммунизм бахьан лоаттабеча къовсаме Коммунистически партес хьалхле а лелаеш советски халкъо дерригдунен — исторически коталонаш яьхай. Шоаш хьа мел даьр, советски халкъа деза а сийдолаш а мел дар, дика мел дар партеси къахьегамхошеи дувз Владимир Ильича Ленина цІерца — гениальни хьаькъалхочун, къахьегамхой баьччан, Коммунистически партии Советски паччахьалкхеи хьаяьчун цІерца.

22-ча апреле 88 шу доал В. И. Ленин ваь. Дунен тІа цхьаккха моттиг яц къахьегамхоша дукха а езаш, кІоаргга доаккхал а деш Сийлахьа-воккхача Ленина цІи ца йоаккхаш. Дерригa довзаш дола Ленина хьаькъал, цун лергІоаца идеяш, цун революци бахьан лоаттабеча къовсама бохалургбоаца лоІам миллионаш болча къахьегама наьха дог урауттадеш бола кхоачалургбоаца хьаст ба, коммунизм хьалъеш лоаттабеча къовсаме никъ хьахьувнхаш бола седкъа ба.

Маркса, Энгельса, Ленина хьдаьд общество исторически дегІаяра Іалаьмате боккха лоархІам бола, хьалха латта, революционни дола вай ханара Іилма. Шовзткъа шу хьалхагІа Ленинизман байракхаца котъяьлар дерригача адамашта керда дуне кхолларах хоам баь йола Сийлахь-йоккха Октябрьски Социалистически революци. Ленина планехи цун васкетехи, марксистски-ленински партен хьалхленца советски наха хьайир керда социалистически паччахьалкхе.

Дукха ха ялалехьа ленинизман байракхаца Азен а Европен а цхьадолча мехкашка революци котъяьлар, дунен социализман лагерь хьахилар, колониальни Малхбоале мукъаялайолаелар.

В. И. Ленина даь эггара доккхагІа дола гІулакх да кердача тайпара йола парти хьаяр, революционни хьехам болхлой боламца бийза йола, массаболча къахьегамхошка марксизман-ленинизман идеяш йовзаргйолаш дІанхачийта йола болхлой классан парти. Революционни теори лелаер а из лораер а я Коммунистически парти, Марксизм-Ленинизм догматикех, ревизионистех, кхыболча оппортунистех лораю цо. Цунца цхьана Коммунистически парти я революционни теори коллективно хьадер а марксизм-ленинизм творчески дегІайоалаер а.

Марксистски - ленински Іилма творчески дегІадоаладара дика хьохкхам ба ССКП ХХ-ча съезда соцамаш. Съездо кердача тайпара, исторически керда хьалаш а лерхІаш оттадир тайп-тайпара дола мехкаш социализманга дахар долча наькъах дола, тайп-тайпара социальни система йола паччахьалкхенаш машаре яхарах дола, вай ханарча хьалашка тІемаш ца хулийташ юхатоха йиш хиларах дола дешаш. ССКП ХХ-ча съездо оттайир коммунизм хьалъяра йоккха программа, дІахо а промышленностьи юрта боахами лакхбарна партес лоаттабеча къовсама лостам белгалбир. Съезда соцамашца хьалхле а лелаеш ССКП ЦК-ас дир промышленностеи гІишлонаш хьалъяреи управлени эргайоаккхаш тоаярах, дІахо а колхозни строй дегІаярахи МТС-аш эргаяхарахи, кхыдолчарехи а дола, Іалаьмате боккха лоархІам бола соцамаш.

Вай ханарча дунен коммунистически болама Іалаьмате боккха лоархІам бола теоретически а программни а документ да социалистически мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий Совещанен Декларацци — марксизм-ленинизм творчески дегІайоалаяра хьокхам. Цу декларацес чулоац дунен социалистически система хьаярах а из чІоагІъярах а йола коммунистическии болхлойи партей опыт, капиталистически мехкашкарча болхлой болама опыт, иштта колониальнии кхыча мехкашта кара долчеи мехкашкарча халкъаша къамий кортамукъал бахьан лоаттабеча къовсама опыт. Массадолча мехкий къахьегамхой коммунистическии болхлойи партеша кхы а боккхагІа болча низаца эшоргйоацача Ленина байракха кІалха вІашагІтохаргба машар, демократи, социализм бахьан лоаттабеча къовсаме.

Сийлахь-воккхача Ленина васкетащца хьалхле а лелаеш, Советски Союза Коммунистически партес СССР-а халкъаш цхьа дезал беш бартаца вІашагІтехар. Советски халкъий доттагІа — коммунизм котало бахьан лоаттабеча къовсаме низ духбувла цхьа хьаст ба.

Ленински къамий политикан принципаш лерагІа дІа а кхухьаш, Коммунистически партеси Советски правительствоси юхаметтаоттайир нохчий а гІалгІай а автономи. Беррига Советски нах раьза а болаш даьча цу исторически гІулакхо Нохч-ГІалгІай мохк масса оагІорахьара политически, экономически, культурни дегІаоалабе дика торонаш елар. Укх деношка ший болх йисте баьккхача Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета хьалхарча сессес НГІАССР-а Лакхехьарча Совета Президиум хержар, НГІАССР-а Министрий Совет чІоагІйир, 1958-ча шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІаоара план оттайир. Вай дукха езача Даьхен сийле кхы а лакхагІа айъе къахьегама керда толамаш даха республикан къахьегамхой дог урауттаду сессен соцамаша.

Болхлой классан а берригача къахьегамхой а сийлахьа-воккха баьччеи хьехархои Владимир Ильич Ленин ваь 88 шу даьнна ди белгалдеш, советски нах кхы а чІоагІагІа кхоталу шийна дукха езача Коммунистически партена гонахьа, цхьабарт болаш къоабал ю цун политика, промышленность, юрта боахам, культура дІахо а дегІайоалае лаьрхІа дола партени правительствони гІулакхаш шоаш кхо ца беш къахьегарца хьаллоац, Советски Социалистически Республикай Союз кхы а чІоагІагІа низ болаш хилийта, хІаьта халкъа вахар кхы дІаьхегІа, хозагІа, дог гІозагІа хилийта а. Шоай турпалерча гІулакхащца советски наха къаьгга хьахьокх партеца, Ленинца шоай бола дувцилга йоаца боккха безам. Ленини партии вІашагІкъаста йиш йоацаш да.

Марксизман-ленинизман байракха кІалха айтте, Коммунистически партен хьалхленца, коммунизманга гІо!

Къонача коммунизми хьалъерий съезд

Кремле хьайийлай ВЛКСМ XIII съезд

БІаьстанарча хи тоатоло санна, 15 апреле Іурра къонало хьалийзар къаьнара Кремль. Уж ба — ВЛКСМ XIII съезда делегаташ, дуккха миллионаш йолча Ленински комсомола бахкиитараш.

Йоккха Кремлевски дворец. Заседаней зале гулбелар вай социалистически Даьхен къона патриоташ. Вай мехкарча комсомольцаша 1236 делегат вахийтав шоаи съезде.

Хьаьший моттигаш а йиза я. Ложашка — 37 мехкашкарча кагийрхой организацей викалаш ба, царца ба Австрали, Австри, Албани, Аргентина, Бельги, Болгари, Великобритани, Венгри, Венесуэла, Вьетнама Демократически Республика, Германски Демократически Республика, Дани, Израила, Индонези, Исланди, Итали, Канада, Китай, Корейски Халкъа-Демократически республика, Мексика, Монголи, Нидерланди, Норвеги, Польша, Румыни, Уругвай, Финлянди, Франци, Чехословаки, Швейцари, Швеци, Югослави иштта кхыча мехкашкара а. Хьаьшаща ба Дерригача дунен кагийрхой демократически Федерацен президент Бруно Бернинии Дунен халкъашта юкъерча студентий Союза президент Иржи Пеликани.

Іуйрийна 10 сахьат даьннад. Президиуме боагІа новкъостий: А. В. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, Н. Т. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Мухиддинов, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, А. Н. Косыгин. Съезда делегаташа а, хьаьшаша а моаршал лу царга чІоаггІа дІаьхдаь тІоараш а тохаш.

ВЛКСМ Центральни Комитето тІадилларца съезд хьайийлар ВЛКСМ ЦК секретара нов. А. Н. Шелепина. Масса бола делегаташ хьал гІовт. ХІачуяхь Ерригсоюзан Ленински Коммунистически Кагийрхой Союза ЦІе байракх.

Съезда цІераха нов. Шелепина моаршал лу хьаьшашка — кхыча мехкашкарча вежарий кагийрхой организацей викалашкеи, Дерригача дунен демократически федерацен кагийрхошкеи, Дерригача дунен халкъашта юкъерча студентий Союзашкеи.

Делегаташа съезда Президиум, Секретариат, Редакционнии Мандатнии комиссеш хорж.

ЧІоагІа раьза хинна хорж сийлен президиум Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитета Президиум юкъе а йолаш.

Съезда повестка чІоагІъю.

ЧІоаггІа гІадбахарца съезда делегаташеи хьаьшашеи тІа а эцаш дош лу ССКП ЦК Президиума члена ССКП ЦК секретара нов. А. И. Кириченкона. Советски Союза коммунистически партен Центральни Комитетагара ВЛКСМ XIII съездага моаршален текст дІаеш цо. Съезда делегаташеи хьаьшашеи йоккха терко яь ладийгІар моаршалга. Зале чІоаггІа тІоараш техар.

Отчетни доклад е дош лу ВЛКСМ ЦК Секретара нов. А. Н. Шелепина.

Нов. К. Е. Ворошилов Варшаве кхачар

17-ча апреле Варшаве кхаьчаб Польски Халкъа Республикан Паччахьалкхен совето хьехарах доттагІлен визита цига баха СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель нов. К. Е. Ворошилов а цунцара кхы новкъостий а.

Польски халкъо боккхача безамца тІаийцар Советски Союзера хьаьший. Хьаьшашта духьал а баьхка моаршалаш хетташ хилар Польски Халкъа Республикан Паччахьалкхен Совета председатель А. Завадский, Польски ВІашагІкхийттача болхлой партен Центральни Комитета хьалхара секретарь В. Гомулка, Министрий Совета председатель Ю. Циранкевич, политбюро членаш, министраш иштта кхыбараш а.

Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Председательи Председатела заместителаши

А. М. МУРДИЕВ
Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Председатель.

Л. И. ШАДЫЖЕВА
Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Г. М. СУХАРЕВ
Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Сессе шоллагІа ди

ШоллагІча дийнахь а болх бир шоллагІча созыван Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессес.

Іуйранарча заседане ладийгІар НГІАССР оргкомитета финансови отдела заведующи волча нов. **С. С. Струлевс** «1958 шера йолча Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджета а 1957 шерара бюджет кхоачашъяра а хьакъехьа» яьча докладага.

Бюджетни комиссен содоклад йир Бюджетни комиссен председатель волча депутата **Е. В. Брыксина.**

Цул тІехьагІа Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совето ювц «1958 шера Нохч-ГІалгІай АССР Халкъа боахам дегІабара паччахьалкхен плана хьакъехьа» а «1958 шера йолча Нохч-ГІалгІай АССР паччахьалкхен бюджетеи 1957 шерара бюджет кхоачашъяреи хьакъехьа» а яь докладаш.

Пренеех къамаьлаш дир депутаташа: **Г. В. Калаговс** (Гудермесски районера Городской хоржамии округ); **В. А. Татаевс** (Ножай-Юртовски районера Ножай-Юртовски хоржамии округ); **М. С. Серoина** (город МагІалбикера Промысловски хоржамий округ); **Я. В. Андреевс** (Шалински районера Автурински хоржамий округ); **Ш. Ш. Эпендиевс** (Ленински районера Богдана Хмельницке хоржамий округ); **И. Н. Забелина** (Орджоникидзевски районера Алексеевски хоржамий округ); **В. Р. Рябчиковс** (Ленински районера Ленински хоржамий округ); **Г. П. Цыганковс** (Орджоникидзевски районера Космодемьянски хоржамий округ); **Н. Г. Наумовс** (Сунженски районера Слепцовски хоржамий округ); **П. С. Назаровс** (Сталински районера Чернореченски хоржамий округ), **З. С. Дудника** (Грозненски районера Алхан-Калински хоржамий округ); **Е. С. Авиловас** (Шелковски районера Червленски хоржамий округ); **М. И. Абубакаровс** (Курчалоевски районера Кошкельдински хоржамий округ); **Х. Межиевс** (Советски районера советски хоржамий округ); **С. А. Плиевс** (гор. МагІалбикера МагІалбикен хоржамий округ); **Р. И. Умаевас** (Урус-Мартановски районера Старо-Атагински хоржамий округ); **И. И. Олиговс** (Наьсарен районера Кантышевски хоржамий округ); **А. И. Яковлевс** (Орджоникидзевски районера Спартаковски хоржамий округ).

Пренеш йистейоал. Нов. **М. Г. Гайрбековс** тІеххьара дош аьнначул тІехьагІа сессес массава раьза а волаш тІаэц 1958 шера Нохч-ГІалгІай АССР Халкъа боахам дегІабара паччахьалкхен планах дола Закон.

Цул тІехьагІа Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш 1958 шера йолча Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджетах дола Закон чІоагІ а ду 1957 шерара бюджет кхоачашъярах йолча отчетах бола соцам тІа а эц.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето дувц ден повестка тІара шоллагІа дош—Нохч-ГІалгІай АССР Правительство вІашагІиоллар. Нохч-ГІалгІай АССР Министрии Совета председатель волча нов. М. Г. Гайрбековс хьакхайкаяь Нохч-ГІалгІай АССР Министрии Совета состав массава раьза а волаш чІоагІъю депутаташа.

Цул тІехьагІа Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьара суд харжара дош дувц Лакхехьарча Совето. БоккхагІбарий Совета цІерах Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Суда составах лаьца къамаьл ду депутата **Г. Н. Черкевича.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш хорж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьара суд.

Ден повестка йистейоал. ШоллагІча созыван Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси йистеялар дІакхайкаду председатела дешаш волчо.

Н. ГІ. Лакхехьарча Совета сесси Заседаней зале.

И. Плиева сурт.

Н-ГI АССР-а Лакхехьарча Совета шоллагIча созыван хьалхара сесси

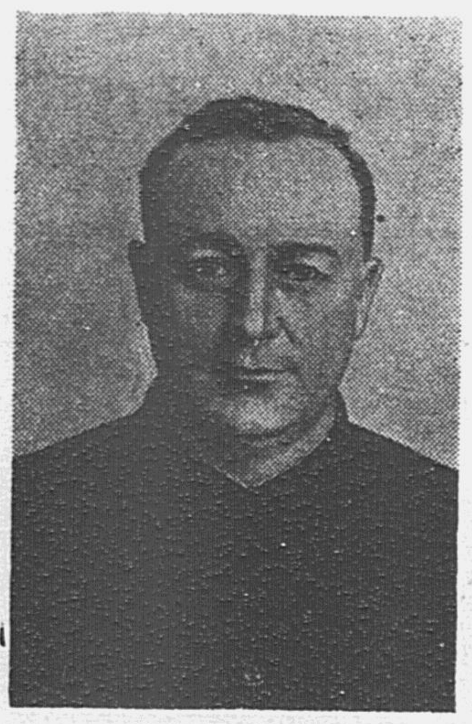
Нохч-ГIалгIай АССР-а Правительство—НГIАССР-а Министрий Совет

М. Г. ГАЙРБЕКОВ
Министрий Совета Председатель.

М. А. ДОРОХОВ
Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель.

С.-А. А. АТИЕВ
Министрий Совета Председатела заместитель.

А. Р. БУЗУРТАНОВ
Министрий Совета Председатела заместитель.
Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен планови комиссе председатель.

А. М. СЛЮСАРЕВ
Министрий Совета Председатела заместитель.

М. П. ДРОЗДОВ
Чурча ГIулакхий Министр.

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикан Лакхехьарча Совета СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай АССР-а Правительство—Н-ГI АССР-а Министрий Совет вIашагIтохарах

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикан Лакхехьарча Совето **соцамбу:**

НГIАССР Правительство вIашагIтоха — Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически республикан Министрий Совет ераш юкъе а болаш:

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председатель — **Гайрбеков** ГIайрбика Муслим;

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председатела заместителаш:
Дорохов Михаил Акимович,
Атиев Ате Саид-Ахьмад,
Бузуртанов РаIасий Ахьмад,
Слюсарев Алексей Миронович.

Чурча гIулакхий Министр — **Дроздов** Михаил Прохорович,
УнагIцIено лораяра Министр — **Дагаева** Александра Васильевна,
Коммунальни боахама Министр — **Дегай** Александр Трофимович;
Культуран Министр **Татаев** Ахьмада Ваха,
Ейча промышленностан Министр — **Давыдов** Амаяк Оганесович,
Моттигерча промышленностан Министр — **Висаитов** Висита Ахьмад,
Кхачан товарий промышленностан Министр — **Налаев** Мерлой Султан,

Просвещенен Министр — **Цыганков** Григорий Павлович,
Юртбоахама Министр — **Андреев** Яков Васильевич,
Социальни Iалажон Министр — **Берестовский** Андрей Григорьевич,
Торговлен Министр — **Забелин** Иван Николаевич,
Финансай Министр — **Дарсигов** **Дунги** Бамат-Гири,
Паччахьалкхен Планови комиссен Председатель — **Бузуртанов** РаIасий Ахьмад,
Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете чуйоагIача Паччахьалкхенна Кхерам ца хилийтара Комитета Председатель — **Шмойлов** Леонид Семенович;

Автомобильни транспортеи шоссейни наькъийи Управленен начальник — **Кулявчинский** Лев Станиславович,
ГIишлош хьалъяреи архитектурани гIулакхий Управленен начальник — **Федотов** Борис Николаевич,
Промышленностан гIишлоний материалий Управленен начальник — **Яковлев** Павел Анисимович.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. КОМАРОВ.

1958 шера 16 апрель Грозный.

А. В. ДАГАЕВА
УнахцIено лораяра Министр.

А. Т. ДЕГАЙ
Коммунальни боахама Министр.

В. А. ТАТАЕВ
Культуран Министр

А. О. ДАВЫДОВ
Яйча промышленностан Министр.

А. В. ВИСАИТОВ
Моттигерча промышленностан Министр.

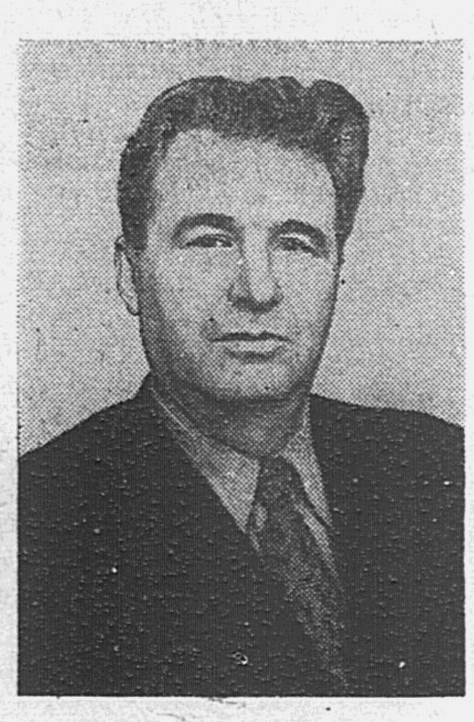
С. М. НАЛАЕВ
Кхачан товарий промышленностан Министр.

Г. П. ЦЫГАНКОВ
Дешара гIулакхий Министр.

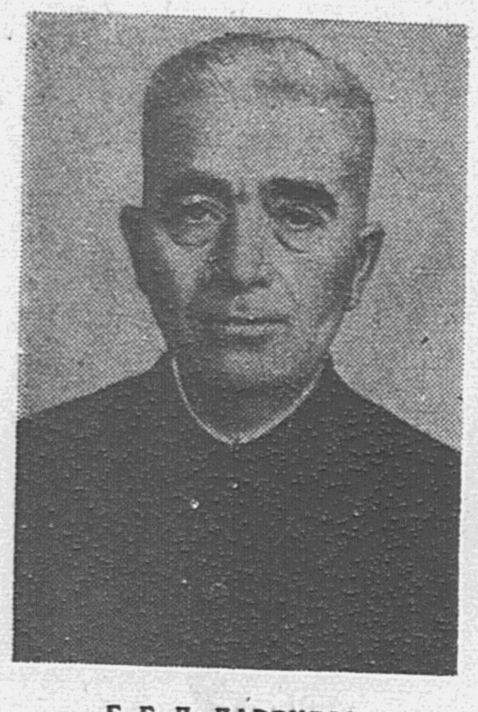
Я. В. АНДРЕЕВ
Юрта боахаман Министр

А. Г. БЕРЕСТОВСКИЙ
Социальни обеспеченен Министр

И. Н. ЗАБЕЛИН
Торговлен Министр

Б.-Г. Д. ДАРСИГОВ
Финансай Министр

Л. С. ШМОЙЛОВ
Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета чуйоагIача Паччахьалкхен безопасностан комитета Председатель.

Л. С. КУЛЯВЧИНСКИЙ
Автомобильни транспортаи тIонаькъийи Управленен начальник.

Б. Н. ФЕДОТОВ
Строительствони архитектурани гIулакхий Управленен начальник.

П. А. ЯКОВЛЕВ
ГIишлоний материалаш еча промышленностан Управлене начальник.

1958 шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара планах дола

ЗАКОН

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически республикан Лакхехьарча Совето оттаду:

1. Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссес тоадаьраш а тIехь могайойла 1958 шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара план.
2. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета тIадилла Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссен заключенеца Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара планах белгалдаьрашкеи, хIаьта Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета сессе депутаташа даьча къамаьлашкеи хьажа а уж дувца а.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. КОМАРОВ.

Грозный, 1958 шера, 16 апреле.

1957 шера Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически республикан Паччахьалкхен бюджет кхоачашьярах йола отчет чIоагIъярах бола Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически республикан Лакхехьарча Совето соцам бу:

Доходаш 403060 эзар соми расходаш 380675 эзар соми, расходел доходаш 22385 эзар сом дукхагIа а йолаш йола, 1957 шерара Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. КОМАРОВ.

Нохч-ГIалгIай Советски Социалистически Автономни Республикан 1958 шера йолча паччахьалкхен бюджетах дола

ЗАКОН

Нохч-ГIалгIай Советски Социалистически Автономни республикан Лакхехьарча Совето **оттаду:**

1. Нохч-ГIалгIай Советски Социалистически Автономни республикан 1958 шера йола паччахьалкхен бюджет чIоагIъе доходашта 414623 эзар сомеи, расходашта 393998 эзар сомеи лоархIам болаш, расходел доходаш 206625 эзар сома лоархIаме дукхагIа а йолаш.
2. Нохч-ГIалгIай АССР-а республикански бюджет чIоагIъе доходашта 178435 эзар сомеи расходашта 169198 эзар сомеи лоархIам болаш, расходел доходаш 9237 эзар сома лоархIаме дукхагIа а йолаш.
3. НГIАССР-а республикански бюджетах районни бюджеташта дотаци оттае 25511 эзар сома лоархIам болаш.
4. Районии, НГIАССР республикан карарча городии бюджет оттае дIахо долхача лоархIамех:

(эзар сом)

Районаши городаши	Доходаш	Цунца дотаци	Расходаш
1. Ачхой-Мартановски	7415	1153	7106
2. Веденски	7199	3022	6572
3. Грозненски	11139	—	10529
4. Гудермесски	11961	—	11411
5. Каргалински	4849	—	4426
6. Курчалоевски	4604	1384	4055
7. Надтеречни	5987	1849	5716
8. Назрановски	7818	2539	7516
9. Наурски	9590	—	9231
10. Ножай-Юртовски	5115	3004	5030
11. Первомайски	3429	2109	3429
12. Саясановски	5292	3670	5164
13. Советски	4646	1834	4455
14. Сунженски	12442	—	11789
15. Урус-Мартановски	9062	1207	9104
16. Шалински	10284	3740	9782
17. Шелковски	6632	—	6395
18. Грозный город	122033	—	117137
19. Малгобек город	11604	—	11464
Ерригаш	261701	25511	250311

5. Паччахьалкхен налогехи доходехи районии городии бюджеташта 1958 шера отчислени оттае:

а) бахача нахагара йоагIача подоходни налогах, юрта боахаман налогах, холостякии, дезал боацчеи, кIезига дезал болчеи СССР граждани налогах, 1957 шера арахийцача паччахьалкхен заемах, колхозий подоходни налогах, хьун доходах, МТС-ий доходех, оборота налогах дIахойолхача процентаех:

Районаши городаши	Бахача нахагара йоагIа подоходни налог	Юртбоахаман налог	Холостякий налог	1957 щерара пач. заем	Колхозашкара йоагIа подоходни налог	Хьуна налог	МТС-ий доходаш	Оборота тIара йоагIа налог
Ачхой-Мартановск.	100	100	100	100	—	100	—	40
Веденски	100	100	100	100	—	100	75	60
Грозненски	100	100	100	100	100	100	75	40,7
Гудермесски	70	100	40	100	—	—	—	33,5
Каргалински	70	100	40	100	100	—	55	19
Курчалоевски	100	—	100	100	—	—	75	50
Надтеречни	100	100	100	100	—	—	—	40
Назрановски	100	100	100	100	—	—	—	50
Наурски	50	100	40	100	80	100	50	36,4
Ножай-Юртовски	100	100	100	100	—	—	100	60
Первомайски	100	100	100	100	—	—	—	60
Саясановски	100	100	100	100	—	—	—	60
Советски	100	100	100	100	—	100	75	60
Сунженски	35	80	30	100	60	50	30	8
Урус-Мартановски	100	100	100	100	—	100	—	60
Шалинский	100	100	100	100	—	100	—	50
Шелковской	20	100	20	100	75	85	30	5
гор. Грозны	25	—	20	60	—	—	—	16,3
гор. Малгобек	100	100	100	100	100	100	75	62,5

в) 1958 шера Паччахьалкхен 3 процентах йола кхадж боагIа чухьара заем дIайоаржаярах доагIачун 25 процент.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. КОМАРОВ.

1958 шу 16 апреле.

В. И. Ленин ваь 88 шу дизарга

„Ленин хIанз а дийна мел барел дийнагIа ва“

В. Маяковский

* *

Ленина къамий политика

Сийлахь-воккхача Ленина къамий политика кхетае, бакъдар кхетадеш санна атта да из кхетае безамболчоа.

Ленина къамий политико йоах къамашта юкъе шедолча хIаманна, Iаьдала, боахама, бахара, лаьттана бокъонашта, культурана, иштта кхымелдолча гIулакха, йизза ниисхо хила еза. Цхьанна а хIаманна цхьанна а къамагахьа къайлагIа, гучахьа цхьаккха а тайпара, боккха а зIамига а, озабезам юкъе боацаш ниисхо лелае еза. Къамашта юкъе цIена бакъдар, цхьаккха а озабезам боаца ниисхо оттаяр — из я Ленина къамий политика.

Къамашта юкъера зулам, моастагIал, кхыдола во гIулакхаш дIадаха, уж барттаина, безаме, доттагIал юкъе долаш доахаде гIерташ хиннав Ленин. Уж дика гIулакхаш кхоачащде бакъдолчунца, йиззача ниисхонца мара йиш яц яьхад Ленина.

Деррига а къамаш Iаьдала бокъонашта хьалхашка ниса хила деза яьхад Ленина. Масса а долча къаман доккхачунна ниисса зIамигачун а ший-ший Iаьдал хила деза, ший къаман чурча гIулакхий эргалоний лоархIам а беш болх бергболаш.

Из гIулакх чIоагIа белгалдаьккхад къамий политикан хьакъехьа ССКП XX-ча съездо яьча решенеша. Цар йоах: партес ший къамий политика лела а яьй, лелаеш а я, Ленина хьехамо яххача тайпара. Цо йоах, социализмо къамашта юкъера эргалонаш дIа ца яхарал совгIа, хIара къаманна юкъерча дерригача а гIулакхий лоархIам а беш, масса а долча къамийи халкъийи боахам а культура а масса а йолча оагIорахьа дегIайоалае, тоае еза. Партес ше дIахо бу болх, мамогга цу дерригача гIулакхий лоархIам а беш бе беза.

Цу, Ленина къамий политикас яххача тайпара, къамашта юкъера болх, цар чурча гIулакхий, эргалоний, оамалий лоархIам а беш, цхьанна а къамагахьа цхьанна а хIаманна озабезам а ца беш бича деррига а къамаш барттайна а безаме а дахаргда, республикан боахам а культура а чехка тоа а лургья.

Капиталистий «Iилманхоша» дувц къамаш дикеи вои хул яхаш. Гитлера фашисташа а яьхад немций къам эггара хьакъалдолашагIа а дикагIа а да, цудухьа дерригача дунен доал а хьалхале а царга хила еза. Из тайпа хьакъалаш а кхетамаш а долаш нах — фашисташ кхыча къамашта юкъе а ба ши-ший къам дикагIа лоархIаш. Ленина хьехамо йоах къамаш дикагIеи вогIеи хилац. Масса а долча къамашта юкъе дика а во а нах хул. Деррига къамаш дикалгеи волгеи диллача цхьатарра да, цудухьа цхьан къамо хьалхале лелае а доал де а бокъо яц шоллагIа долча къамашта. Масса а дола къам ший Iаьдал а республика а йолаш ше шийна доал а деш даха деза Цунца мара къамашта юкъе тоам машар а барт-безам а хургбац, боахам а культура а сихха лакх а лургьяц.

Из Ленина хьехам чIоагIбеш 89 статья я вай Нохч-ГIалгIай АССР-а Конституце тIа а. Цо йоах:

Нохч-ГIалгIай АССР-а гражданаш, моллагIча къамах, расах бараьнна бе-башха боацаш, боахама, паччахьалкхенна, культурана, общественно-политически вахара массадолча даькъе цхьатарра бокъонаш йолаш хилар доха йиш йоаца закон да.

Духхьал бIаргагуш готъяь а е тардаь готъяь а цхьан тайпара бокъонаш готъярах, е кхыча тайпара, моллагIча расах, къамах хиларах цхьаболча гражданашта, духхьал бIаргагуш енна а тардаь енна а вокхарна йолчул дукхагIа гIойленаш яларах, моллагIа цхьа раса е къам вокхарел дикагIа да яхаш кхайкадарах, е гоама хиларах, е ца лархIарах—законаца таIазар ду.

Цу тайпара статьяш масса а йолча Советски республикай Конституцеш тIа а я.

Йоккха демократи я тха мехкашка яхаш, доккхалаш деча капиталистий мехкашка, цу тайпара а е цхьаккха тайпара а бокъонаш яц зIамигача тIехьа дисача къамий. Цар е шоай Конституци а яц, шоай Цар е шоай Конституци а яц е шоай къамах болча болхлошта лучул, кIезигагIа мах а лу, шоай дешар йоазув а дац, дикагIа дола лаьтташ а дIадаьхад, масса а хана тIалатташ къиза Iазап а да.

Вай мехка советски Iаьдал эттачул тIехьагIа, Ленина къамий политико яххача тайпара шедолча къама, доккхачоа а зIамигачоа а, массанена а цхьатарра, шоай республикаш е, Iаьдалаш оттаде, дешар йоазув леладе бокъонаш еннай. Политически, боахаман, культуран гIулакхашта шедолча къама цхьатарра ниисхонца бокъонаш еннай.

Культ личности йолча хана вай Нохч-ГIалгIай республика дIаяьккхаяр. ХIаьта а бакъйола ниисхонца йола Ленина къамий политика кот а яьнна, Ленина а цун хьехамо а кхеяьча коммунистий партес вай республика юхаоттаяьй.

Вай Нохч-ГIалгIай республика дукха къамаш дахаш я. Цудухьа укхаза Ленина къамий политика чIоагIа ниисхонца бакъдолчунца, къаьсткъаьстача къамий гIулакхий, оамалий лоархIам беш, къамий барт-безам доттагIал чIоагIдеш лелае еза. Цу гIулакха, Ленина къамий политиках деррига а нах дIакхетабе беза.

Цхьабола хьаькъала кхетама тIехьабиса, Ленина къамий политика ца йовзаш, гIалгIай ба шоай дар санна дика къам дуне тIа ца хеташ. Ишта нах нохчаштеи эрсаштеи юкъе а ба. Цу тайпарча хьаькъала, кхетама тIехьабисача наха саи-саи къам дикагIа да яхаш къовсамаш а доахаш къамашта юкъе моастагIал дехк. Уж нах хьехамца кхетабе беза. ХIаьта цхьабараш шоашта ховшшехь а, къамашта юкъе моастагIал долла гIерташ, цхьадола къамаш во могадеш шоллагIа дараш дика могадеш, къамашта юкъе метташ детташ, шийна ца деза къам вокх къамашта гоамде гIерташ вIалла ца даьр а ца хиннар а дувцаш нах ба. Уж тайпа нах берригача а къахьегамхой моастагIий ба. Царна законо яххача тайпара таIазар де деза.

Ленина къамий политика массанена а Iомае йовзийта еза. Из нийса лелача метте къамаш барттайна, безаме, доттагIал юкъе долаш дахаргда, беча балхах йоккха овсарле а яргья, беркат а хургда.

«Лаьттан хьакъехьа къамаьл» яха художника П. Ф. Судакова сурт.

Фотохроника ТАСС.

* * *

Даим вайца

«Ленин
ХIанз а
Дийна мел барел
ДийнагIа ва».
В. Маяковский.

Зиза теха кхоллам тоалуш леттача, Iан шелало лаьца мел даьллар сакъердаме сомадоалача бIаьстан дийнахь, 22-ча апреле 1870-ча шера ваьв адамий доттагIа В. И. Ленин, дунен тIа мел волча сагал дукхагIа къахьегама наха шийгара пайда бежаь вола сийлахь-воккха вай баьчч а хьехархо а. Сийлахь-йоккха Комунистически парти вIашагI а елла, дунен тIа эггара хьалха болхлойи ахархойи доале латташ йола социалистически паччахьалкхе оттаелга 1917-ча шера Iалашдаьча, къахьегамхошта иразе вахар дуллаш йола керда зама хьайийлача, гаьннара дар а гуш, дуккхача шерашкахь хургдар а дика довзаш волча В. И. Ленина беннача нийсача новкъа вай Даьхе толамгара толамга югаш, къахьегамхой тIа-тIа дукхагIа иразах кхебеш хьайоагIа Советски Союзан Коммунистически парти.

Ленина хьехамаш цIаккха а кхоачалургдоацаш дукха да. Васкет даь Ленина тIа мел дилла гIулакх, масса а оагIорахьара тIагIерташ хиннача моастагIашка цIаккха а бIех ца дайташ, бIарга-са санна, лорадеш, Ленина никъ толхабе гIертар, моллагIа из вале а, юстара кхоссаш хьаенай вай парти, хьаденад советски халкъ.

Къона тIехье хьалкхеярах, кагийча наьха декхарех дола Ленина васкеташ къаьстта лоархIам болаш да тахан вай кагийча наха. Советски Iаьдал ма этте а, къона советски республика когаш яха а яхалехь хIалак е дагахь тIаяьржача империалистически паччахьалкхений духьале а, мехка чухь бIеха мел вар шоашта тIехьа а ваьккха, паччахьа инаралаша Деникина, Юденича, Колчака йолаяь контрреволюци йоха а яь, вай мохк ший низ бола маьженаш хийца а балалехь Ленина кIоаргача хьаькъала сийрдда гучадувлар коммунизм хьалъеш де деза Iалаьмате доккхий балхаш. Ленина дика ховра «коммунизм хьалъе езараш кагийнах болга». Цудухьа кагийча наха хьалхашка латта керттера декхар белгалдаккха хадданза къахьегаш вар В. И. Ленин. 1920-ча шера комсомола III-ча съезде ше даьча къамаьлаца из декхар Ленина белгалдир коммунизм Iомаелга да из, аьнна.

Кагийнах кхетамца кхебара гIулакх а, дешара гIулакх а леладе дезаш бола керттера никъ укх дешаца белгалбир Ленина: «ХIанзара вай кагийнах кхетамца кхебелга, Iилмаш довзаш, дешар ховш уж белга коммунистически моралах уж кхебеш хила деза».

Ленина из васкет кхоачаш а деш, вай партес а советски паччахьалкхено а советски школашка, советски дезалашка хьалкхебаьб шоай са санна Даьхе езаш, Ленина гIулакх чакхдаккха кийча болаш бола дукха а эзараш коммунизм хьалъераш.

Даьхено даиман еча йоакхонца, коммунистически партен кулгалца советски дезалашта юкъе, вай советски школашка хьалкхийнаб турпалхой — пионераш, турпалхой — комсомольцаш: дуне мел латт цIи йожаргйоаца, молодогвардейцаш, Даьхен тешаме къонгаши мехкарийи Чекалин, Дубинин, Космодемьянская, Чайкина, Матросов, Нуредилов, Мальсагов, Мазаев, бIаьш, эзараш хиллал бола кхыбараш а. Цар къона шераш, цар уйлаш ювзаенна яр сийлахь-йоккхача Ленина цIераца. Цу цIераца доладенна дар цар бахар. Къовсам тIа а къахьегам тIа а цар денал, цар къонахчал совдоахар, чIоагIдора цу цIеро.

ХIара денна, моллагIча юрта, моллагIча городе кагий нах шоаш беча балхаца кхоачащдеш хила беза зIамигадар даь а доккхадар даь а, юкъарча къахьегама декхар, яьха Ленина васкет кхоачаш а деш, доккхий патриотически гIулакхаш леладеш ба вай дешархой, пионераш, комсомольцаш. Школашкарча участкашка деча балхащца, сомий бешамаш йогIарца, шоай школаш хозъеш хьегача къица, кIалбисача боккхийча нахага, инвалидашка хьожаш, царна гIулакхдеш хиларца, колхозашта, совхозашта ялаташ чудерзаде, хьайбаш кхеде гIодарца хIара денна юкъарча къахьегамца дакъа лоацаш да советски бераш.

Обществанна пайдана болча балхаца дакъа лоацаш хиларо дешархой кхетабу, шоаш обществанна пайдана нах хиларах, дог долийт юкъарча къахьегамах, совдоакх берий хьаькъал, дисциплина.

Обществанна пайдана бола болх кагийча наха хIара денна бе безаш а лоархIаш, В. И. Ленина белгалдаьхад цар керттера декхар Iилмаш Iомаделга хилар. Адамаша Iомаяьча ерригача говзалащца, дуккхача бIаьшерашкахь адамашта хайнаращца ший хьаькъал хьалдизача мара коммунист хулалургвац, яьхад Ленина.

Ленина из кIоарга маIан дола васкет кхоачаш а деш, советски школас бокъонца долча Iилмех кхеду вай бераш, коммунизм хьалъеш беча турпалерча балхаца дизза дакъа лаца могаргдолаш кийчду уж.

Коммунистически уйланца кагий нах хьалкхебара даькъе Советски Союзан Коммунистически партега хьалхале а йолаш доккхий хIамаш дуденнад советски школана, хьехархошта.

Дерригача дунен тIа гIорбаьнна бола Iилманхой, цIи хеззаь бола общественни деятелаш, литература а искусство а хьалха теттараш, цхьанна хIамах а ца къахкаш, къахьегамхошта пайданагIа хургдола керда гIулакхаш чакхдоахараш, Социалистически Къахьегама Турпалаш, дуккха эзараш хиллал бола вай мехка дикалца гIоргбаьнна нах — уж берригаш а Ленина хьехамца, партен кулгалца вай Советски школас хьийха, цо кхебаь нах ба. Ленина хьехамца дунен тIа эггара хьалха латтача, дуненна никъ боахача Iилмах уж кхебаьр, коммунистически уйла царна чуеллар, шоай са а, низ а кхоца деш къахьегамцара морзо царна еннар, царех общественникаш, гуманисташ, турпалхой баьр Советски школа я.

Ленина хьехамца къона тIехье хьалкхееш школаша беча Iалаьмате боккхача балха даиман новкъостал деш я комсомол, Ленина цIерагIара пионерски организаци, советски дезал. Цар массане а вIаши дага а боалаш цхьа барт а болаш бу шоай болх.

Ленина дегI деннадале а, цун гIулакхаш, цун хьехам, цун идеяш дуне мел латт дахаргда цо мукъадаьхача адамий сийлахь-доккхача гIулакхашца, дахаргда тIа-тIа тоалуш, дегIадоагIаш.

Сигала, лаьтта, фордий
кIоаргешка,
Парти вайна доал деш я,
Къахьегараштa маьлха лир
хинна,
Ленин массаз а вайца ва.

Йоах гIалгIай иллиалархочо Хамхоевс.

«ТIа-тIа дукхагIа тешам бенна, чIоагIагIа, дикагIа кайоалаш чакхдоах турпала гIулакх Ленина учениекаша, цун низ болча тIехьален даьша», — яьхад Ленина гарггарча доттагIчо, пролетарски писатела Максим Горькес.

Боарам боацаш дукха дезар Ленина къахьегама адамаш. Дуне доладелча денз къахьегамхой хьогаш хиннар капиталистий лоалла кIалхара мукъабаьннача наьха де низ кхоачаргхиларах массаза а сатийша вар Ленин. Из хила а хилар Ленина хийттача тайпара.

Советски мехка санна адамий талanташ дегIаьхка, лоамех духдувлахи тоатолгаш санна, адамий говзалаш хадданза яьржаь мохк цхьаккха а бац укх дунен тIа. ЧугIертта адамашта пайданагIа долчча бесса кхоллам хийцаьр, низ кхоачаш йола электростанцеш ехкар, уж адамашта эшшача метте хьунаш егIар, фордаш дехкар, эзар шерашкахь йокъаенна яьда яьсса аренаш, цига хиш а декха, сомий бешамаш яь дIаоттаяьр, укх дунен тIа эггара дикагIа йола литературан а искусстван а произведенеш хьаяьр, промышленносте, юрта боахаме, культурана керда наькъаш доахар, сигал бода никъ эггара хьалха лехар — уж дерригаш а даьр советски саг ва. Ленина васкеташ кхоачаш а деш, сийлахь-йоккхача коммунистически партес кхеваьв из цу тайпара.

Ильича бера хаи из школе деша ваьгIа хаи ювцаш Ленина юшас яздаь цхьа книжка деш вай бераша юххьерча школе деша дагIача хана. Цу книжка тIара гу вайна шакIа санна цIенеи маьлха зIи санна къаьгаи дола Ульянов Володе вахар. Дукха хIамаш хьех цу книжка бераштa: Даьхе мишта еза еза а, Iилмаш мишта Iомаде деза а, вахача метте нийслуш долча воча хIамашца мишта къувса деза а, ший къахьегамцара безам мишта совбаха беза а, новкъостий новкъост мишта хила веза а.

КIезига хьалбоккхагIа хинна кхергахьа лестача комсомоле вода ха кхаьчачул тIехьагIа цхьаькха книжка хьаделл кагийча наха: «Кагийча наьха цхьоагIоний декхараш». Цу тIара деш вай цIаккха а къалургдоаца Ленина дешаш: «... МоллагIча кагийча наьха а, хIаьта къаьстта коммунистически кагийча наьха цхьоагIоний а кхыча организацей а декхараш цхьан дешаца дIаала йиш йолаш дар: декхар — дешилга да».

Кхы а шераш дIадахача, воаш кхийча деш вай дунен тIа мел волча сага хезаь йола Ленин яха цIи беттагарграш тIа латташ дола книжкаш — цар вай цIаккха а кхоачалургдоацаш долча кIоаргача хьаькъалах кхеду, дукха довзийт, хьаькъал лакхду, маьженаш чIоагIъю, низ чубот, адамий иразага — коммунизмага бода никъ сийрда боакх.

Иштта, бера хана денз, къона къадаллалца цIаккха а дIа ца къасташ вайца ва вай сийлахь-воккха хьехархо, тешаме доттагIа Владимир Ильич Ленин.

ОСМИЕВ.

В. И. Ленина васкет кхоачашдар

Коммунистически партен хьалхленца ка йоалаш коммунистически общество хьалъеш да советски халкъ. Даим хьалъеш латт керда шахташ, заводаш, промыслаш, электростанцеш. Бахача наьха сага сих лоархIамегIара продукци яккхара гIулакха дукхагIа дегIадаьхкача капиталистически мехкел хьалхадовла аьнна партес хьахьекхача новкъа додаш латт вай халкъ.

Вай Даьхенна электрификаци елга вай халкъана, промышленностаьбоахамана хиланза дагрдоацаш да. Вай партии социалистически паччахьалкхеи хьаьча сийлахь-воккхача В. И. Ленина яьхад: «Коммунизм я — советски Iаьдали берригa мохк электрофикаци яь балари». «Главсельэлектрострой» яхача республикански строительно-монтажни конторо, сийлахь-воккхача Ленина васкет кхоачаш а деш, чIоагIа къахьег Нохч-ГIалгIай республиканна электрификаци еш. Республике электрификаци яьй Предгорненски района, электрификаци ярна балхаш деш латт Шелковской, Наурски, Назрановски, Каргалински, Красноармейски, Надтеречни районашка. 35/10 квт йола подстанцеш йохкаш латт Красноармейске, Алпатовске, Калиновске, Каргалинске, Ермоловске. Болх бе йоланнай 35/10 квт. йола Наурскии, Шелковскии, Сунженскии подстанцеш. Ток лелаеш дола деррига наькъаш, тха конторо хьадаьча аьшка-бетонни бIоагIаш тIа дехкаш да. Вай республикан городашкеи юрташкеи электрониз чубилларца чIоагIа аттача баргба юрташкарчеи городашкарчеи болхлой къахьегам.

Нагахьа санна Шелковской районера чхьагIар доаккха завод, электрониз дIачубиллале, бензин доагадеча моторащца болх беш хиннаяле, хIанз заводо болх токаца а бу балха овсарле дикка лакх а яьй. Электрификаци яьй Надтеречни районерча ремонтни базана, балха техника кийчъеш балхаш деш я иттех совгIа станокаш. Городе электрификаци яьй горпромкомбината. Горпромкобината болхлоша сийрдача цIеношка тег заказах барцкъаш. Электрификаци яьй 400 моттиг йолча школанна, 32-и 34-и квартира йолча цIеношта, Августовски улицана, Широкая яхача улицана электрификаци яь йоалаш латт. Уж дерригa балхаш кхоачашду денгара-ди массаза дала шоай говзал лакхайоахаш а болх дика беш а болча монтераша. Царех дикагIа бараш ба нов. Момотов, Ягодкин, Дорничев, Воробьев, Ахвердов, Голикберов, Фролов. Назрановски, Красноармейски, Шалински районашка е лаьрхIа электрификаци чакхъяккхаро тешшаме хьахьокхаргья вай партес советски сега ю йоакхо. Юрта электричество хиларо аттача боаккхаргба фермашкара, мастерскешкара, мотор мел эшаш йолча моттигашкара къахьегам. Колхозника цIагIа хургья барцкъашта етта электро-аьшк, радио, свет, кино. Укх шин-кхаь шера чухь цу белгалъяьхача районашка сийрдаяргья Ильича лампочка. ХIанз цу районашка чуозаш латт бетонни бIоагIий. Уж IодегIа даьлча электрификаци яра гIулакх сихагIа леларгда. Электрификаци яра оттаяь паччахьалкхен план конторо кхоачашъю. КIоаргга хьаькъал долаш хиннача Ленина сийлахь-доккха васкет советски сага вахар тоадардухьа денгара-ди массаза дала кхоачащдеш латт.

КУЛЬКОВ,
«Сельэлектрострой» контоpан партбюрон секретарь.

«ГОЭЛРО плана хьакъехьа В. И. Ленина даь къамаьл» яха художника Л. А. Шматько сурт.

Фотохроника ТАСС.

Ильича уйлащца хьаяьй вай мехка культура

Социалистически боахам хьалбара Ленински план кхоачашъеш Советски Союзо лоархIаме айъяьй халкъан боахама ерригa отраслеш, хIаьта цунца советски наьха хьал-торои культурни боарами лакх а баьб.

Вай мехка хьаяьй марксизма-ленинизма идеех йизза, халкъа вахари хьашташи хьахьокхаш йола керда культура. Дуккхача духьаленех, дуккхача наькъех чакхъяла езаш хиннай советски социалистически культура шовзткъа шера хIанзарча боарамага кхачар духьа.

Дунен тIа эггара хьалха кортамукъа йола социалистически паччахьалкхе хьалъяьча В. И. Ленина болабир кортамукъа йола социалистически культура хьалъяра болх. Боккха лоархIам бора Ильича из керда культура дуккхача наха кхетаеш а, йовзаш а хилийтарна. 1918 шера январь бетта Советий III Ерригроссийски съезде ше даьча къамаьлаца нов. Ленина йоахар:

— Хьалха деррига сага хьаькъал, деррига цун гений техникани культурани рузкъаш цхьабараштa далеи шоллагIбараш эггара чIоагIагIа эшачох — дешарахи дегIабарахи бахеи хьожадаь хиннад. ХIанз техникан ерригa тамашенаш, культуран коталонаш массанега дIакхоачаш я, хIаьта хIанзчул тIехьагIа цIаккха а хургдац сага хьаькъали генийи низ-Iоткъама герз, эксплуатацен герз долаш».

Цу дешаех вай мехка толаме чакхъяьннача культурни революцен программа хилар. Коммунистически партен хьалхленца хьаяьй чулоацамах социалистически формах къамани йола СССР-а халкъий культура. Къаьнарча культуран прогрессивни гIулакхаш хьал а лаьца, советски халкъо а цо хьалкхеяьча советски интеллигенцес а дегIайоалаяьй вай мехка культура, Iилман, литературан, искусствон масса областешка йоккхий коталонаш а йоахаш.

Коммунистически партеси сийлахь-воккхача Ленинеи хадданза къовсам лоаттабаьб культура, искусство дуккхача кхъахьегамхошта гаргаоза гIерташ. ХIаьта ала дезаш да, хIанзара культура вахарца, къахьегамхой хьашташца айхха ювзаенна йолга, Ильича лийрхIар — культура болхлоша, ахархоша шоаш хьаелга — кхоачашхиннилга а.

Вай мехка культура дегIаяр дика хьахьокх советски Iаьдал латтача шерашка зIамигача къамий культура лоархIаме айяларо. Боккъала аьлча, вIалла культура ца хиннача мехка йистошка дахача къамий хIанз шоай йоазув да, литература да, искусство я. Из дика хоалу Нохч-ГIалгIайчен культура дегIаярга хьажача. ТIехь-тIехьагIа дукхагIа хул нохч-гIалгIай халкъа йоазонхой, художникаш, артисташ, техь-тIехьагIа чIоагIагIа дек нохчийи гIалгIайи меттала иллеш, тIехь-тIехьагIа дукхагIа хул нохч-гIалгIай инженераш, агрономаш, лораш, хьехархой.

ХIаьта уж процессаш къахьегамхой баьччан а хьехархочун а сийлахь-воккхача Ленина уйлащца чакх а дувл. Даиман яхаргйолаш чIоагIъеннай уж уйлаш дуккха миллионаш долча адамий дегаш чу.

Нохч-ГIалгIай АССР-а
культуран министерствон
методически кабинета заведующи,
Б. БРУСКИНА.

ЯНДИЕВ Джамалда

Ленинах йола стихаш

Хьоцаро буаш,
Шелало бохьош,
Миска, хала бахаш
Са дай бар.

Цу лоам чу бенна,
Из бала чубенна,
Бой ва хинна,
Уж лелаш бар.

Даар ва доацаш,
Вахар ва доацаш,
Цар аьрга дуне
Iаьржа каша дар.

Кетаргех хьерчаш,
СаIехамо хьесташ,
ГIийла доахаш
Цар иллеш дар.

«Вай хана яргйий-хьогI
Са-мукъа зама?
Вай хана йагIаргйий-хьогI
Са-шорта зама?

Iаьржа каша хилда
Мехка комбошта,
Адамий бехк хилба
Вай моастагIашта»,—

Яхаш, лелаш,
Ираз ва доацаш,
Вахарах хьогаш
Вай уж дай бар.

Дунен тIа тIоа сегар,
Дунен тIа ди даьлар,
Лоамаш сийрдадаьлар —
Из даьр Ленин вар.

Вай дай маьлхе баьлар,
Дегаш ловзадаьлар,
Вахар хувцаделар —
Из даьр Ленин вар.

Дошо малх хьалкхийтар,
БIаргаш сийрда даьлар,
КогагIара гIабаш лийгар —
Из даьр Ленин вар.

Холонах, Iазапах ца кхераш,
Цо дунен холо эзар.
Вахара хоарцонца къувсаш,
Цо мискай бокъо яьккхар.

Хозача бIаьсти лаьтта санна,
Цо вахар эргадаьккхар.
Дошоча малхо боча бIар санна,
Цо къечун бIарг бузабир.

Лаьттан букъ тIа из ваь хилар
Мискача адамий ираз да.
Цун багар доагIаш хиннар
Доаккхача дунен тIехье я.

МУТАЛИЕВ ХЬ-Б.

Ленина мотт

Маршака тардаь.

Школе. Сабар. Хайшар деша,
Язду. Дош доаггIача отт.
Берий бокъо яьннай деша.
Наьна меттал бувц бераша
Ленина из турпал мотт.

«Лоале даьхка дунен къамаш
Леташ лоалах мукъа дувл».—
Хьажъюкъе шод чIоагIа
къувлаш,
Каьхата тIа гIолла, хьежаш,
КIаьнко Iаьржа къоалам кхувл.

«Вай вежарий бокъо йайла,—
Iазап, бала царгахь къувл.»—
Адамленна сердал тела
Ленина из турпал уйла
Дег чур каьхата тIа ювл.

«Села бале да цар бераш,
Цар Iазапо вай дог Iувд».—
Бомбаш санна, дег чу лелхаш,
Ленина уж турпал дешаш,
Салтий мугIрах нийса увтт.

Дагабоахкаш кагий вежрий,
Вай мел долча къамий берий
Дег чу латт из Iаьржа шод.
Иштта Iомош да вай бераш
ЦIагIа, ара — долхаш, доагIаш,
Ленина из турпал мотт.

ЧАХКИЕВ Капитон.

Даим вахаш хургва Ленин

Даим вахаш хургва Ленин.
Цун никъ нийса боландаь,
Цо ший сердал мехка ена
Iаьржа бийса еддадаь.

Йоах дунено Ленин! Ленин!
Из цIи наьха боча я.
Цо яьхача воай мукълений
Байракх лакха вай хьош я.

Тахан адам декъаденна.
Да ший цхьацца уйла еш.
Бакъда, дерригча дуненна
Алхха нийса наькъаш эш.

Ховш да наха Ленин яхар
Боацилга из бирса тIом,—
Болга машар, мукъа вахар,
Духьал волчун оагаш гом.

Даим машара илеца
Вай воай толамий гIа боах.
Лаьттан букъ тIа, хица, феца
Партес вай ка маьхал йоах.

Тахан коммунист хилча а
Са кадайгI хургбацар ког.
Фуннах вахаро дича а
Аз кхычоа лургдацар дог.

ХIана аьлча Ленин сайна
Берар денз хьа вовзандаь,
Вахарах дег чу мел Iайнар
Айса цунга дувцандаь.

Йоах са лоамаша а Ленин!
Из цIи хьамсар йоландаь,
Цо яьхача шоай мукълений
ЛоархIам беш шоаш
доландаь.

Даим вахаш хургва Ленин,
Цун никъ нийса боландаь.
Цо ший сердал мехка ена
Iаьржа бийса еддадаь.

Грозный
июль 1957 шера.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Американски базаш машара кхераме я

Машар безача наха дуккхача хана денз дIадех, цхьайолча паччахьалкхенаша кхыча мехкашка яь тIема базаш дIайоахилга. Из гIулакх укх тIеххьарча хана чIоагIа сихденна айденнад. Из эггара хьалха дувзаденна да США-н доалду гIозараш океанашта дехьара шоай базаш шеръе гIерташ хиларца, цунца цхьана цу базашка а Малхбузен Европан, Азен, Африкан мехкий кхыча пункташка а ракетно-ядерни герз доаржадарна кийчо еш хиларца. Американ империализман агрессивни политикан из керда гIулакх харцдир дерригача дунен машар безача общественносто. «Дерригача мехкашкара дикача дагара нах американски империализмо кхыча мехкашкара ший базаш шеръяроа уж ракетно-ядерни герзаца кийчъяроа мехкашта юкъера хьал толхадара кхераш ба,—яхаш язду «Нойес Дейчланд» яхача берлински газето.

Цхьайолча паччахьалкхенаша кхыча мехкашка тIема базаш яхкара хьакхехьа общественносто уйла тIайохийтача бахьанийца дувзаденна да е кийчъеш йолча Малхбузен а Малхбоален а паччахьалкхений эггара керте латтарий совещане ювца оттаеча космически пространствох тIема гIулакхий хьакъехьа пайда ийбелга дIадаккха аьнна йолча США-н предложенеца а. «Жэньминь-жибао» яхача китайски газето белгалдечох, цу тайшара йола ВIашагIкхийттача Штатий предложени къайлагIа уйла йолаш яр: «США-на хетар, шийга йоаца континенташта юкъера ракеташ йолаш ше хиларах Советски Союзо из предложени тIаэцаргьяц аьнна. Нагахьа санна США-на хийттача тайпара из хиннадаларе, США-с Советски Союз машар безаш яц аьнна бехке а ергьяр, паччахьалкхенашта эггара керте латтарий совещани ца хулийташ йохаяьр СССР я аьнна бехктокхам цунна тIа а булларгбар. Цхьабакъда американцаша лийрхIар хиланзар. Космически пространствох тIема гIулакхий хьакъехьа пайда эцилга дIадаккхара дош дувца оттаде раьза хилар Советски Союз, цунца цхьан ханна цхьайолча паччахьалкхенаша кхыча мехкашка яхка шоай тIема базаш дIаяхара дош а дувцаргдолаш. Из дош цу тайпара дувца оттаду, континенташта юкъера ракеташ йоацача США-с Советски Союзаи социализман кхыча мехкаштеи юхе ше кхыча мехкашка яхка базаш гаргарча а гаьнарча а тIема ракетах йолча атомнии водороднии бомбашца Iалашъеш, ший стратеги увттаеш хиларах», яхаш язду «Жэньминь-жибаос».

Цхьайолча паччахьалкхенаша кхыча мехкашка ехкача тIема базай дош дувцарца машар безаш йолча общественноста хьашт хилар латт дунен мехкашта юкъера хьал тоаде, Малхбузен а Малхбоален а паччахьалкхенашта эггара керте латтарий совещани е, халкъаш кхерамах лораделга Iалашде лерхIаш.

Цхьайолча паччахьалкхенаша кхыча мехкашка тIема базаш ехкаш хилар империализман агрессивни политиках хьадоагIа гIулакх да. Дунен шоллагIа тIом хилалехьа уж тайпа базаш дукхагIа долча хьакъехьа английски, французски, голландски, японски империализман колонешкареи ахколонешкареи чIоагIаленаш яр. Дунен шоллагIа тIом болабала кIеззига хьалхагIа а, из латтача хана а, цул тIехьагIа а цу базай лоархIам болла дакъа ВIашагIакхийттача Штаташка кхьчар.

1944 шера арадаьннача Г. Уэллера «Океанашта дехьара базаш» яхача книжкас дувцачох, дунен шоллагIа бола тIом йисте балалехьа США-н доал деча гIозарашта юкъе шерра даьржа дувцаш дар кхыча мехкашка яь тIема базаш дуненна доал де оттаяь .план кхоачашъе еза яхаш. Океана дехьа ший тIема базаш хилафо «ВIашагIкхийттача Штаташта торо лургья керда тIом болабе, из болабарна эггара дикагIа ха эттача хана», — яхаш яздора Г. Уэллера. Итт шу даьнначул тIехьагIа, из тайпа уйла айъеш вар американски профессор Д. Киффер а. «Дунен тIа низ кхоачаш хиларах дола бакъдараш» яхача книжка тIа цо яздора — Таханара США-н декхар латт дунен тIа махулла дукхагIа стратегически лоархIаме йола моттигаш Iалашъярахи уж карара яргьйоацаш вай эскараш Iомадарахи.

Из декхар кхоачащде гIерташ кIезга къахьийгадац империалистий гIозараша, США-с кепатеха арадаьккха, къаьстта хьакхайкадечох, дунен шоллагIа тIом эттача хана Боккхача океана бассейне 256, Атлантически океане 228 база яр ВIашагIкхийттача Штаташка. ТIом дIабаьнначул тIехьагIа, царех цхьяраш дIаьлар. Цхьабакъда цар когаметта кхыиола керда базаш хьахилар, эггара хьалха Германе, Японе, Итале а хулаш.

1956 шера ноябрь бетта «Нью-Йорк таймс» яхача газето кепатеха арадаьккхар США-н океанашта дехьара базай географи, тIадола карта. Цу карта тIара ховш да, Малхбузен Европе ворхI мехка, Къулбехьен а Малхбоален а Азе ялх мехка, Къулбаседан Африке кхаь мехка, Юхерча а Юкъерча а Малхбоален биъ мехка цу хана американски тIема базаш хинна хилар. Цул совгIа, Канаде, Латински Америке, Боккхача а Атлантически а океаний островашка, Арктикан районашка дукха американски базаш я. Нагахьа санна Исландерча Американски тIема низашца нийсдича, Англе — шийттаза, Малхбузен Германе — ткъозза, Японе — шийттаза, Испане — диазза дукхагIа, иштта кхычахьа а тIема низаш да ВIашагIкхийттача Штатий. «Нью-Иорк таймса» хьахойтачох, духхьал Малхбоален Европерча мехкашка 160 гарга тIема а фецарча тIема а американски базаш яр.

Цу хана денз кхыча мехкашка ю американски базаш лоархIам боллаш дукхагIа а хиннай, хIаьта уж кердача герзаца, цунца ракетни-атомни герз а долаш, кийч а яьй. Дукха ха йоацаш штабий начальникий ВIашагIкхийттача группан председатела США-н генерал Туайнинга курал а еш аьлар, американски тIема ведомствос «цхьанна а кIиранна соцадаьдац океанашта дехьара базаш тоаелга, цар низ чIоагIбелга, хIаьта иштта керда яраш хьаелга а, аьнна.

Къаьстта хIанз Советски Союз континенташта юкъерча ракетий хьакъехьа тIех йолга хайначул тIехьагIа океанашта дехьара базаш шеръяра а уж ракетно-атомни герзаца кийчъяра а хьакъехьа чIоагIа болх беш я Пентагон. Океанашта дехьарча — хIанз йолча а йохкаш йолча а — американски базашка атомни энергеца йиза йола гаргарчеи гаьнарчеи радиусах лела ракеташ урагIаухийташ дIахеца лаьрхIача установкашца кийчъяь стартови площадкаш хьае къаьстта планаш оттаяьй США-н тIема гIулакхий ведомствос. Цунах дувзаденна «Юнайтед стейтс ньюс энд уорлд рипорт» яхача американски журнала тIема гIулакхий обозревателa У. Пьюлстона яздора: «Фордал дехьарча районашка ядерни герза базаш яхкарца, моастагIчун кертерча моттигашта атомни низаца хIама тохилга вIаштIехьа даргда вай... Вай (вешта аьлча США-н тIема низаши тIема блокашка гIоллара цар союзникаши) хьалхагIа хIама дIатоха кийча хила деза», яхаш.

«Эхь ца хетташ «превентивни тIом» могабирах а «Коммунистически кхерамах» кIордадилца дувцача цаьссача хабарий а гIара кIала гIолла США-н агрессивни гIозараш гIерт НАТО-неи СЕАТО-неи юкъе долха мехкаш американски ракетно-атомни герз цар территореш тIа дIадоаржадарна тIехьадаха. Цхьадолча даькъе, из декхар кхоачащдарна хетаяь хилар хIанз дукха ха йоацца хинна шинна а блока советий сессеш. Цар американски дерижераша массадолча тайпара хоастадора Малхбузен Европе, Къулбехьен-Малхбоален Азе, кхыча районашка а атомни энергеца дизача ракетни герзаца кийчъяь базаш яхкар. Практически цар болча лоархIамах аьлча, цунах дика тешаргволаш язду «Форчун» яхача журнала тIа Ч. Мерфи яхачо! Цо деча мукъарлонах, ВIашагIкхийттача Штаташта океанашта дехьара ракетно-атомни базаш еза, масала Англеи Турцеи, Советски Союза а социализман кхыча мехкий а кертерча моттигашта тоха йиш йолаш хилийта». Цул тIехьагIа дувца дези, США-с кхыча мехкашка ракетно-атомни базаш яхкара планаш атомни тIема кхерам айбарна увттаеш я, яхаш.

Халкъаша чIоагIа харцахьа лерхI кхыча мехкашка тIема базаш яхкарах йола американски политика. Англе, Франце, Японе, Филиппинашка, Исланде, Ливе кхыча мехкашка тIема базаш яхкара а цу базашка атомни энергеца йиза ракеташ урагIаухийташ дIахеца площадкаш хьае увттаеча планашта а духьалара болам чIоагIа баржаш ба. Цхьайола паччахьалкхенаш, царца Норвегии Дании санна йола НАТО-на тIагIоллара США-н партнераш а, шоай территореш тIа ракетно-атомни базаш яхкара духьал я.

Цхьабакъда США-ца цхьабарт болаш а кIезга яц паччахьалкхенаш. Цунах эггара хьалха тешал ду Англе шиъ ракетни база е аьнна баьча англо-американски барто. «Пиплс» яхача газето яхачох, цу барта кулгаш яздеш английски правительствон викалаша «английски халкъа лоIама, машара хьашташта, Англи тIема кхерамах лораяра къаьстта духьал дола» гIулакх дир. Общественность хьаьда харцахьа лерхIаш я Малхбузерча Германе дола США-н тIема низаш даь ца Iеш, иштта Малхбузен Германен бундесвер а ракетно-ядерни герзаца Iалашярах дола США-ски Малхбузерча Германеси вIашагIделлар а. Боннски парламента член йолча Елена Вессель яхачо, ше бундестаге къамаьл деш, нийса белгал доахар, Малхбузерча Германе йолча американски ракетно - ядерни базашеи бундесвера бе деллача американски ядерни герзои «машара а халкъаш тIема кхерамах лорадара а хIанзолца цахиннача тайпара бола боккха кхерам тIатосс», яхаш.

Дерригача мехкий вахара хьашташа дIадех, атомни тIема кхерамах дуне мукъадалийтар. Из иштта дац ала йиш яц хIанз кхыметтел космически пространствох тIема гIулакхий хьакъехьа пайда эцилга дIадаккха яхача, цхьабакъда кхыча мехкашкара американски базаш лорае гIертача, уж базаш ракетно-атомни герзаца Iалашъе гIертача США-н доал деча гIозарех болча тIема гIулакхий уйлаш йолча викалий а.

Цхьабакъда цар лерхIараш, Iаьржача кIадана даьккха кIай тей санна, дика гуш, довзаш да. ТIема гIулакхий хьакъехьа космически пространствох пайда эцилга а цхьайолча паччахьалкхенаша кхыча мехкашка ю тIема базаш дIаяха а аьнна Советски Союзо яьча предложенес лежкъа тийшаболх бе гIертараш гуча а боах, атомни тIема кхерам дIабаккха йизза йола торо а лу.

Дерригача адамаша дIадех, цу торонах бизза пайда эцилга.

П. ГРИНИН.

Болгарен халкъа Республикан лаьттан боахамий къахьегама кооперативай членашта юкъе шерра даржаш латт эррози хулача лоаман довкъашкеи участкашкеи гаьнаш йогIара гIулакх. Ахархоша доккхий гувнаш долча метте гаьнаш йогI, хIаьта лохагIа гувнаш долча моттигашка лаьтта Iошаьрдеш террасаш еш комсийи сомийи бешамаш йогI. Укх шера иштта террасировани ярца акха ухкача лаьттай 100 эзар декар (1 декар — 0,1 гектар я) лаьтта тоаде лаьрхIад.

Суьрта тIа: Сапарево яхача юрта бахараш террасашка сомий гаьнаш йогIаш боахк.

Болгарски телеграфни агентствон сурт.

Фотохроника ТАСС.

Грознерча № 4 йолча семилетни школе

Дукхача къамий бераш дагIа Грознерча школашка деша, хIаьта царна юкъе тоъала дукха да нохчийи гIалгIайи бераш а.

ХIанз хьатIаэттай цар эггара бехктокхамегIа йола ха — йиълагIа, тIеххьара четверть.

Хьожаргда вай № 4 йолча школерча ворхIлагIча классага. Цу классан доалдеш йола хьехархо я Витебская Ольга Яковлевна. Укх деношка экзама билеташ ше дешархошта дIалуш цо аьлар.

— «Ма кхетаделаш укх билеташ тIа а хьежаш шоаш экзамаш дIаяла кийчдала деза аьнна. Аз лу шоана ераш акхарна тIара хаттараш шоана довзийтар духьа».

Дешархоша дика кхетадир шоай хьехархочо аьннар.

ХьалхагIа санна дика дешара къахьег дешархоша нн. Дедокаси Н. Лунинаси, Е. Арзумановси, З. Бегагаевси, В. Кулолаевси, В. Перецеи иштта дукхача кхыбарашеи.

Цу классе дешаягIа гIалгIай йиIиг Осмиева Люба. Хьалха дIаяхача четверташка дика кхетацар из математиках. КхоалагIча четверте дополнительни занятешка а ухаш, цагIа дика къахьегаш, тIехьакхийр из шийца деша багIараштa. Укх йиълагIча четверте цо кхы а чIоагIагIа къахьег, паччахьалкхен экзамаш дIаяла кийчлуш.

Шек ца воалаш хила веза цу тайппара дика дешача дешархошка паччахьалкхен экзамаш дика дIайолалург хиларах.

С. ХАМАТХАНОВ.

ЦIи яларах лорае хьу

Дерригача дунен тIарча хьуний кхоалагIа дакъа гаргга хьунаш я советски мехка. Цар чIоагIа терко ю советски правительствос.

Советски Iаьдало ше даьннача шерашка В. И. Ленина инициативах «Хьунех дола керттера закон» тIаийцар. 1920 шера В. И. Ленина кулг тIа а долаш «Хьунех цIи яларца къовсам хила беза», яха соцам арахийцар къахьегамеи оборонани Совето. В. И. Ленин ше а хиннав хьу лораяра гIулакха йоакхо еш. Цкъа ше чарахье ваха волаш хьунах яьнна хинна цIи йоаяьй В. И. Ленина.

Ленинца цхьана чарахье хиннача новкъосто дувц: «Йоаенза йитача, бIоах бала йийза хиннача цIера тIа кхаьчар чарахьий. Цунах гонахьарча баьцахи гаьнехи цIи яьннаяр. Хьунах йоаккха цIи ялар кхерам болаш дар гIулакх. Цунна сагата вар Ленин. В. И. Ленина арадаьккха гIулакх доха ца дара духьа новкъосташа, из цIи йоае юртара ахархой орцагIа боахилга тоадир. ДIа мишта долх: ахархой кхашкарча шоай балха тIера хIана боах! — аьнна цIи йоае волавелар Ленин. Массане а новкъостал дир цунна, цу сахьате цIи йоаиир. Ленина паргIатта са лаIа йиш ца хилар шоашта хаича, чIоагIа бехкала баха хиннаб ахархой. Ленина салоIам бир царна: са мишта даланзар са мукъа! ХьунагIа хилар, яьнна цIи йоаиир, хIанза-м хьу бIаьхийча наьха иоацаш халкъа я, хац сона-м новкъостий: дегIа-м кIаьд веннав со, цхьабакъда, хьаькъалца-м салеIад аз. Цул совгIа паида а болаш.» (№ 41. 22 V 1956 шера арадаьннача «Пионерская правда» газета тIара).

Халкъа доалахьа йолча паччахьалкхен хьунашта, яьннача цIеро доккха зе деш хилар бахьан долаш гой шоана мел теркам тIабохийташ хиннаб В. И. Ленина.

Хьунах цIиялар, дукхагIа долча даькъе саго цIерацара гIулакх ца лорадар бахьан долаш хул. Цхьа наггахьа, ди тохарах йоал хьунах цIи. Хьу дIа а егIа хьалкхее баь шераш деза, цхьабакъда, массехк сахьат, хьашт дале массехк минут, ялалехьа из хьу иоагa-м ергья.

ХьунагIа ювла цIараш — эггара кхерамегIа вола моастагIа ва. Из иоаеш дуккха а болхлои шоай балха тIера боах.

«СССР хьунаш цIи ялара кхерамах лораяра правилаш тIа дувц: Хьуна тIакхоачаш бекъа эрзи къаджи долча лотаяь цIелотарги иоагаш йола гIаьлеи Iо кхоасса иш яц...«Хьунах цIи ялара кхераме полча хана чарахьаша бIегIинга гермещца дIакъувла еза иза патронаш. Уж пахашкеи каьхатеи гермещца дIакъувла иш яц.

Хьуна юкъера къовхаши кхаши цIераш етташ цIен деча хана колхозаш декхариила я, цIи тоха кийчяь моттиг го баьккха аха..., цул совгIа из лесхозагIа шии аннахьа дIахаита а.

Цкъа Первомайски хьунагIа хиннар доаладу аз укх юкъе: Из дар, 1957 шера ноябрь бетта хьалхарча бийсан, берригa а Советски нах Сийлахь йоккхача Октябрьски Социалистически революцен 40 шу дизара дезача денна накъа баха кийчлуш болча хана, Къилб-седан ХIирий АССР Чарахьий обществон членаш бахка бокъо а йоацаш Первомайски районерча хьунагIа чарахье а баьхка, духхьал шоай мелалла хьунагIа цIи ялийтар. Чарахьий хьа а лийца цар биина кхо нал а тIехь Первомайски района милиценга дIабелар. Цар карагIа яьннача цIеро 50 гектар хьуна юкъера буци, 9 аргIа колхоза йоли йогаяь йоллашехь Первомайски района милицес дIахиицар уж. Цига яьнна цIи иоаеш дика къахьиигар: Шадиев Хасбулата, Опиев Iаобаса, Харсиев Терсбота кхыбараша.

Новкъостий! ХьунагIа яьннача цIеро эзараш кубометраш хьу хIалакелга дага а лоаттадеш массазза а цIи ца ялийтара тIехьа къовсам лоаттабе.

Первомайски хьун лесничий
Ш. АДЖИГОВ

КОЛХОЗА КЕРДА ГАЗЕТ

МагIалбика района «Кавказ» яхача колхоза партийни организацени правленени орган — колхоза керда газет арадувла доладеннад. Колхоза яр санна — Кавказ я, газета цIи а.

Газета тIа араювл колхоза вахар а, хьалха латтача колхозхой опыт а, балха толамаш а дувцаш йола материалаш. Иштта, кепаетт газето харцахьа лелача наха, къарак мелача хулиганство лелаеча наха, духхьал цар цIерах критика еш йола материалаш.

Колхоза газет массаволча колхозхочунна луш да.

Газето дика новкъостал дергда колхоза партийни организаценеи правлененеи колхозхошта юкъе дикагIа коммунистически кхетам боаржабе а, колхоза коллектива хьалхашка латта декхараш кхоачашдарна уж оарцагIабаха а.

Д. ХАКИМОВ.

Грознерча чхьагIар доаккхача заводе

Паччахьалкхен заданеш, социалистически декхараш кхоачашдарна, организаци тоаярна, къахьегама овсарал лакхъярна ССКП XX съезда даь соцамаш чIоагIа кхета а даь дика болх беш ба Грознерча чхьагIар доаккхача завода болхлой.

Март бетта продукци арахецара план завода коллективо 126 процент кхоачашъяьй. ТIайицача социалистически декхарца болхлошта юкъе социалистически яхь а йоаржаяь, квартальни план 118,4 процент кхоачашъяьй заводо. ХIанзлехьа хьагучадьннад, завода коллективо апрель беттара план тIехкхоачашъергхилар.

Цу тайпара дика болх беш завода болхлой хиларах квартальни планал совгIа 19890 литр чхьагIар арахийцар цо. Дикача балхаца белгалбаьнна къахьегамхой дукха а ба заводе. Царех ва нов. Кочерянц, цун балха хьокхам 200 процент ба, нов. Горянова — 161 процент, нов. Кузьмина — 160 процент, иштта кхыбараш.

Дика дакъа лоац заводерча комсомольски организацес балха юкъе. ХьатIадоагIача къахьегамхой дезача ден — 1-ча Мая сийна къахьегаш я хIанз завода коллектив.

ХАСМАГАМЕТОВ.

Агитаторий собрани

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай филармоне Грознен Орджоникидзевски района агитаторий собрани хилар.

Партен Нохч-ГIалгIай обкома II Пленума соцамах къамаьл дир партен Орджоникидзевски райкома секретаро нов. Балюка. Докладчико белгалдир района агитатораша хоржамий кампани дIахьош дикка болх баьлга. Из гучадаьлар делкъал тIехьагIа ши сахьат даьлча берригa харжархой кхадж тесса баларах.

Докладах лаьца къамаьлаш дир № 22 йолча агитпункта заведующи хиннача нов. Манукяна, агитаторо нов. Алхазуровс.

Собрани йистеяьлча райисполкома председатело нов. Кузнецовс дикагIа болча агитаторашта а, лекторашта а грамоташ елар.

АСЛАМБЕКОВ А.

Сомий гаьнаш дIайогIаш боахк

ССКП Центральни Комитетои Советски правительствоси баьча соцамаца Нохч-ГIалгIай АССР юхаоттаярах Первомайски районе цIаухаш бола ГIалгIай балхаца Iалашбарна районни партийни организацена хьалхашка декхар эттар дIахо колхозий экономика айе, укх гарггарча 5—7 шера юрта боахама продукташ яхар айде.

Района чухь баьх даьдаи къовхаш долеи лаьтташ ахарца, керда юрта боахама культураш дIаер юкъедоаладарца (тхьамка, коартол, баьца дараш, дIаювш йола баьцаш) айбе беза юрта боахам. Колхозий экономика айярна керттера перспективни декхараш да шерра промышленни декхараш да шерра промышленни лоархIам бола бешамаш йогIар.

Соакха специалисташа техкад района лаьтта бешамашта пайдан да-дац, цунца гучадаьнна да лаьтта бешамаш дика хург хилар, къаьстта генарг дола сомаш. Цу Iилман тохкамо лаьрхIар бакъхилара тешал ду, районе дуккхача шерашка латаш культурни а акха а сомий гаьнаш хиларо. Латаш йола гаьнаш дика хьувкъаш хиларца теша мегаргва районе сомий бешамаш дика хургхиларах.

Районе дукхагIа дола лаьтта машинашца болх бе хала хиларах, колхозашка йиш хилац, уж аха а ялат дIаде а цунах бешамаш ерна пайда эца беза цох.

Уж дерригa гIулакхаш дика довзаш Iомадарца, вай республикерча масса йолча совхозашка колхозашка дIаювш латт Iажи, кхори, хьачи, боали иштта кхы йола гаьнаш.

Дукха гаьнаш дIаегIай Первомайски районерча Шарипов Асламбека цIерахча колхозерча къахьегамхоша. Тайп-тайпара йола сомий гаьнаш дIаегIа бовла боахк уж 16 гектар лаьттан тIа. Гаьнаш дIайогIарна хьалхле лелаю нов. Хаматхановс кулгалдеча 1-ча бригадерча къахьегамхоша.

«ХIанз ха дикагIа этта йолаш тхоай махулла дукхагIа гаьнаш дIайогIа хьожаргда тхо»,— йоах нов. Хаматхановс.

МУРАТОВ.

Редактора заместитель
Дж. ХАМАТХАНОВ.

Дешара шу толамца йисте даккха школай а халкъа дешара органий а долча декхарех

1957—1958-ча шерашкара дешара шу йисте доалаш латт.

Доккха а бехктокхаме а декхараш латт хьехархошта, школей хьалхле лелаерашта, халкъа дешара органий болхлошта хьалхишка.

Дешара ах шера даьчо хьахьокх, халкъа дешара органаша, школай хьалхле лелаераша, хьехархоша шоай балха тIехь дола доккхий кхоачамбоацараш хIанз а дIадаханза хилар, дешара ах шу мабоаггIа кхоачам беш чакх ца даккхар.

Дешара ах шу йисте доалаш республикан школашка хиннача 78900 дешархочох 67.300 саг е 85,3 процент дешара тIехьа ца бусаш дешаш вар. ДIадахача дешара шера хинначул 4,4 процент лохехьа да из, е цу дешара шерарча хьалхара ах шера хинначул 2 процент лохехьа.

Дешар Iомаделга дика латт Каргалински (92,1 процент), Гудермесски (90,6 процент), Надтеречни (90,2 процент) районашкарча школашка.

Дешар Iомаделга къаьстта во латт Веденски (78,6 процент), Назрановски (78,8 процент), Ножай-Юртовски (79,6 процент) районашкарча школашка.

Классай группашка диллача дешара тIехьа ца бусаш дешар Iомаделга лакха латт 1—4 классашка (89 процент), во деш 5—7 классашка (75,6 процент), хIаьта 8—10 классашка дешара тIехьа ца бусаш дешар Iомаделга 80,2 процент да.

Къаьст-къаьстача классашка дешар дешара тIехьа ца бусаш дешилла техкача бархIлагIча классашка — 72,2 процент, ялхлагIчеи ворхIлагIчеи классашка — 75,4 процент пхелагIча классашка — 76 процент да. Во латт дешар Iомаделга цхьоалагIча классашка а. ТIехьа ца бусаш дешар Iомаделга 97-98 процент хила дезача когаметта 90,1 процент мара дац цу классашка.

ДIадахача шерашка а санна, тIехьа ца бусаш дешар Iомаделга во латт эрсий метти (91,9 процент) математикани (геометри — 91,2 процент, тригонометри — 95 процент) предметех. Уж предметаш хьехача доахка хIанз дIадаханза дола цIенхошттара кхоачамбоацараш да уж.

Белгал даккха дезаш да, эрсий мотт Iомабелга иштта латталга нах республике цIабахкарах дувзаденна хилар.

Республике кIезига яц дешархошта шерагара-шерга кIоарга а чIоагIа а дешар хьехаш йола школаш а хьехархой а. Цу тайпара школаш я города Грознен юкъерча дешара № 46 (директор нов. Храмов), № 47 (директор нов. Овсянникова) йола школаш, Сунженски района Орджоникидзевски юкъерча дешара школа (директор нов. Дорознов), Гудермеса юкъерча дешара школаш (Районо заведующи Скрипченко), кхыйола цхьяраш а.

Бераштa дешар хьехара а уж кхетадара а хьакъехьа дика болх беш ба г. Грознен № 2 йолча юкъерча дешара школен хьалхарча классай хьехархо нов. Минаева, Советски Района юкъерча дешара школен цхьоалагIча классан хьехархо нов. Эзаев, Шалински района ворхI шерарча дешара школен эрсий метта хьехархо нов. Оччаркажиев, кхыбола дукхха бараш а.

Республике хIанз а кIезга яц во хьехаши шоай болх вIаштIехьа баккха ца ховши йола школаш а.

Города Грознен № 26 йолча юкъерча дешара школе (директора декхараш кхоачащдер нов. Тарасов), Ачхой-Мартановски юкъерча дешара школе (директор нов. Перменов) во вIаштIехьа даьккха да педагогически гIулакх. Цу школашка хIара кхаь дешархочох цаI во дешаш ва. Иштта гIулакх латт города Малгобека, Веденски, Саясановски, Курчалоевски районий дуккхача школашка.

Деша ца луш бола дешархой дукхагIа долча даькъа цхьаболча хьехархошта шоаш цу гIулакха бехктокхаме ца хетилга, цхьабола хьехархой шоай говзала мела кийчбенна хилар, школай директораша а (заведующеша) халкъа дешара отделаша а хьалхале во лелаелга, цар оагIонгахьара контроль ца хилар да.

Хьехархой говзал лакхъеча республикански институто (директор нов. Карагодина М. С.), райгорпедкабинеташа хьехархошта методически новкъостал кIезига ду, дикагIа йола педагогически опыт тоа а яц, дIа а йоаржаяц.

НГIАССР-а Оргкомитета халкъа дешара отдел а цун школьни сектор а кхоачам болаш хьежаяц рай(гор)оно балхага, во хьалхале лелаю школешта а хьехархошта а, кIезига новкъостал ду царна.

Дешара шу йисте доалаш кертера дарех цхьа декхар да дешара план а хIара школе, хIара классе программа а кхоачашъелга Iалашдар.

ХIара хьехархо декхарийла ва хьеха дезаш дисача дешара, дийша Iомадаьчунна юха шаьрде эша ха а лоархIаш, из хьехарна план оттае.

Школай хьалхле лелаераш декхарийла ба хьехархоша программа кхоачашъяра, цар кIирана доагIача дешара деношта хIара денна деша дезар нийса дIадекъара, контрольни балхашта планаш увттаяра а уж дIадахьара а контроль лоаттае.

Школьни инспектораш декхарийла ба хIара школе уж балхаш мишта леладу хьажа а школашта практически новкъостал де а. Уж балхаш деш лерхIа дезаш да, республика юхаметта оттарца дувзаденна гIулакхаш (дешархой тIакхетарах керда школаш а школашка кхы тIа классаш а хьайийлла хилар, наьна меттала учебникаш ца хилар) цунца дувзаденна цхьайолча школашка дешара планаш а программа а кхоачашъяра лоархIам боллаш Iадкъаш хургхилар. Цу дешо школан хIара директор, хIара хьехархо декхарийла ву школен балха къаьстта уйла тIаяхийта.

Къаьстта теркам тIабахийта беза дийша арабоалача дешархой гIулакха, программа бокъонца чакхъяьккха уж арабаргболаш.

Шоаш баь во болх къайла бахьа ца йоагIа лакха отметкаш увттаеш, кIалхара бала гIертача хьехархошка дика хьажа декхарийла ба школай хьалхле лелаераш. Iалаьмате чIоагIача лоархIаме да дешара шу йисте доалача хана дешархошта школе дешача а цIагIа де телача балха а дешага хьажар. Хьехархоша ца йоагIаш тела заданеш, школен хьалхле лелаерашта а предмет хьехача хьехархочоа а юкъе бувзам ца хилар дешара шу йисте доалача хана бераштa чIоагIа Iадкъаш хургда. Цудухьа халкъа дешара болхлоша чIоагIа теркам тIабахийта беза цу деша.

Дийша йисте арабоалача дешархошка хоаттаргйола экзаменаш, ерригача классашка дийшар Iомадеш дIахьоргдола балхаш цIенхоштара гIулакх да. Цу гIулакхо школай хьалхле лелаераши халкъа дешара органаши декхарийла ю дешара школьни оборудованех, дешара-гойтара пособех, библиотеках дешархоша бизза пайда эцаргбола торонаш вIаштIехьа яха, хьехархоша дешархошта новкъостал делга а дешархоша шоайла вIаши новкъостал делга а вIаштIехьа даккха.

Дийша Iомадаьр шаьрдар,. дешархошца практически балхаш дар, экзаменационни билеташ кийчдар вIаштIехьадаккха школай хьалхле лелаерашта а хьехархошта а методически новкъостал де декхарийла я хьехархой говзал лакхъю республикански институти рай(гор) педкобинеташи.

Толам боллаш дешара шу йисте даккха чIоагIа лоархIаме да дешархой чубусаргбоацаш классашка дIачубахар а дешархой цхьаккха занятиш дIа ца йохийташ школе деша хьаухаш хилар а. Дукха а тайп-тайпара а дола Iомадаь дIадаха дешар юха шаьрдеча хана, дешархочо тIа ца воагIаш дIаяхийта урок тIехьакхелург воацаш хала хургья тIехьагIа.

Школера болх мел дика вIаштехьабаьккха бале а, школе дешархочун дезалца, общественностаца бувзам ца лелабой, дешара гIулакх дика чакхдаргдац.

Шоай бераш кхетадарах даь-наьне дола декхараш лакхду цу дешо, хьехархошта бераш кхетаде доккха новкъостал хул цох, берий кхетам лакх а лу цунца.

ХIанз республикан дукхача школашка берий даьшцеи-ноаношцеи еш йола собранеш ю, цу собранешка дувц дешара шу йисте доалаш берий даьштеи школанеи хьалхашка латта декхараш, де дезача гIулакхий практически планаш ювц: дешархочун де дезар фуд ховш хIара ди нийсдаь хилар, школерча дешараопытни участке дешархоша общественни-пайданерча балха юкъе дакъа лоацаш хилар, дешархочоа цIагIа деша торо вIаштIехьа яккхар.

Комсомольски а пионерски а организацеш декхарийла я дешархошта дешеи цар кхетаме салоIаргдолеи торонаш вIаштIехьа яха.

Республикан халкъа дешара отдело ше декхарийла яр ду школаш хиланза даргдоацача документацеца, экзаменах йолча инструкцешца, экзаменационни билеташца, экзаменационни йоазон балхий текстащца Iалашъеш.

Экзаменационни билеташта тIаэша материалаш кийчъяра, экзаменационни комиссеш вIашагIаехкара, экзаменашта расписанеш увттаяра, консультацеш яра балхаш да школашка.

Школашкеи халкъа дешара органашеи беча цу боккхача а бехктокхамерча а балха тIехь царна новкъостал эш партийни советски органий — оагIонгахьара.

Ерригача общественноста новкъосталца укх дешара шерара экзаменаши классера-классе воакхаш ю испытанеши дIадахача дешара шерачул идейни а теоретически а дикагIа чакхйоаккхаргья вай.

Нохч-ГIалгIай АССР-а дешара гIулакхий Министр.
Г. ЦЫГАНКОВ,

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-41-23, зам. редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ001203. Типография им 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 2269.